TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2013 m. rugsėjo 10 d.*

„Vizos, prieglobstis, imigracija ir kitos su laisvu asmenų judėjimu susijusios politikos sritys — Imigracijos politika — Nelegali imigracija ir nelegalus buvimas — Nelegalių gyventojų repatriacija — Direktyva 2008/115/EB — Nelegaliai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimas — Išsiuntimo procedūra — Sulaikymo priemonė — Sulaikymo pratęsimas — 15 straipsnio 2 ir 6 dalys — Teisė į gynybą — Teisė būti išklausytam — Pažeidimas — Pasekmės“

Byloje C-383/13 PPU

dėl *Raad van State* (Nyderlandai) 2013 m. liepos 5 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo tą pačią dieną, pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

M. G.,

N. R.

prieš

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė R. Silva de Lapuerta, teisėjai G. Arestis, J.-C. Bonichot (pranešėjas), A. Arabadjiev ir J. L. da Cruz Vilaça,

generalinis advokatas M. Wathelet,

posėdžio sekretorius M.-A. Gaudissart, skyriaus vadovas,

atsižvelgęs į 2013 m. liepos 5 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašymą, kurį Teisingumo Teismas gavo tą pačią dieną, nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnyje numatytą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą,

atsižvelgęs į 2013 m. liepos 11 d. antrosios kolegijos sprendimą patenkinti šį prašymą,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2013 m. rugpjūčio 8 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— M. G., atstovaujamo *advocaten* N. C. Blomjous ir M. Strooij,

* Proceso kalba: olandų.

— N. R., atstovaujamo *advocaten* L. M. Weber ir R. M. Seth Paul,

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos J. Langer ir M. Bulterman,

— Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos K. Pawlowska ir M. Arciszewski,

— Europos Komisijos, atstovaujamos M. Condou-Durande, A. Bouquet ir R. Troosters,

susipažinęs su generalinio advokato nuomone,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, p. 98) 15 straipsnio 6 dalies ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 41 straipsnio 2 dalies a punkto aiškinimu.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant G. ir R. ir *Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* (Saugumo ir teisingumo valstybės sekretorius) ginčą dėl sprendimų pratęsti sulaikymo priemones siekiant juos išsiųsti.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aktai

3 Direktyvos 2008/115 11, 13 ir 16 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„11) Turėtų būti nustatytos bendros minimalios teisinės apsaugos priemonės, taikomos sprendimams, susijusiems su grąžinimu, siekiant užtikrinti efektyvią atitinkamų asmenų interesų apsaugą. <...>

<...>

13) Priverstinių priemonių taikymas turėtų priklausyti nuo proporcingumo ir veiksmingumo principų, atsižvelgiant į priemones, kurių imamasi, ir siekiamus tikslus. <...> Valstybėms narėms turėtų būti suteikiama galimybė pasinaudoti įvairiomis galimybėmis kontroliuoti priverstinį grąžinimą.

<...>

16) Sulaikymo taikymas išsiuntimo tikslu turėtų būti ribojamas ir atitikti proporcingumo principą priemonių, kurių imamasi, ir siekiamų tikslų atžvilgiu. Sulaikymas yra pateisinamas tik tada, kai rengiamasi grąžinimui arba išsiuntimo procesui, ir jei švelnesnių priverstinių priemonių nepakaktų.“

4 Direktyvos 2008/115 1 straipsnyje numatyta:

„Šia direktyva nustatomi bendri standartai ir tvarka, taikomi valstybėse narėse, grąžinant neteisėtai esančius trečiųjų šalių piliečius, remiantis pagrindinėmis teisėmis kaip Bendrijos ir tarptautinės teisės bendraisiais principais, įskaitant pabėgėlių apsaugos ir žmogaus teisių reikalavimus.“

5 Direktyvos 2008/115 2 straipsnyje nurodyta:

„1. Ši direktyva taikoma trečiųjų šalių piliečiams, neteisėtai esantiems valstybės narės teritorijoje.

<...>“

6 Direktyvos 2008/115 15 straipsnyje numatyta:

„1. Valstybės narės gali sulaikyti trečiosios šalies pilietį, kuriam taikoma grąžinimo tvarka tik tam, kad parengtų grąžinimą ir (arba) įvykdytų išsiuntimo procesą (nebent konkrečiu atveju gali būti veiksmingai taikomos kitos pakankamos, tačiau švelnesnės priverstinės priemonės), visų pirma, kai:

a) esama pasislėpimo pavojaus, arba

b) atitinkamas trečiosios šalies pilietis vengia pasirengimo grąžinimui ar išsiuntimo proceso, arba jiems trukdo.

Sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir būti taikomas tik tol, kol tinkamai vykdomas pasiruošimas išsiuntimui.“

2. Įsakymą sulaikyti priima administracinės ar teisminės institucijos.

Įsakymas sulaikyti parengiamas raštu pateikiant faktines ir teisines priežastis.

Kai įsakymą sulaikyti priima administracinės institucijos, valstybės narės:

a) numato atlikti skubią sulaikymo teisėtumo teisminę peržiūrą ir kuo skubiau po sulaikymo pradžios priimti sprendimą,

b) arba atitinkamam trečiosios šalies piliečiui suteikia teisę imtis procesinių veiksmų, kuriais būtų skubiai atlikta sulaikymo teisėtumo teisminė peržiūra ir kuo skubiau po atitinkamų procesinių veiksmų pradžios būtų priimtas sprendimas. Šiuo atveju valstybės narės nedelsdamos praneša atitinkamam trečiosios šalies piliečiui apie galimybę imtis tokių procesinių veiksmų.

Atitinkamas trečiosios šalies pilietis nedelsiant paleidžiamas, jei sulaikymas yra neteisėtas.

3. Kiekvienu atveju sulaikymas peržiūrimas pagrįstais laiko tarpais atitinkamo trečiosios šalies piliečio prašymu arba *ex officio*. Pratęstų sulaikymo laikotarpių atveju teisminė institucija prižiūri, kaip atliekamos peržiūros.

4. Paaiškėjus, kad dėl teisinių ar kitokių priežasčių nebėra pagrįstos tikimybės išsiųsti arba 1 dalyje nustatytų aplinkybių nebesama, sulaikymas tampa nebepateisinamas ir atitinkamas asmuo nedelsiant paleidžiamas.

5. Sulaikymas trunka tol, kol tenkinamos 1 dalyje nustatytos sąlygos ir jis yra būtinas siekiant užtikrinti sėkmingą išsiuntimą. Kiekviena valstybė narė nustato sulaikymo laikotarpio ribą, kuri negali viršyti šešių mėnesių.

6. Valstybės narės negali pratęsti 5 dalyje nurodyto laikotarpio, tačiau laikydamosi nacionalinės teisės gali pratęsti ribotam laikotarpiui, neviršijančiam dar dvylikos mėnesių, tais atvejais, kai tikėtina, jog, nepaisant visų jų pagrįstų pastangų, išsiuntimo procedūra užtruks ilgiau dėl to, kad:

a) suinteresuotasis trečiosios šalies pilietis nepakankamai bendradarbiauja, arba

b) vėluojama gauti reikiamus dokumentus iš trečiųjų šalių.“

Nyderlandų teisės aktai

7 Pagal Bendrojo administracinės teisės įstatymo (*Algemene wet bestuursrecht*) 2:1 straipsnio 1 dalį kiekvienas asmuo gali pats arba per atstovą ginti savo interesus bendraudamas su administracija.

8 Minėto įstatymo 4:8 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad prieš priimdama sprendimą, veikiausiai, suinteresuotojo asmens, kuris neprašė priimti šio sprendimo, nenaudai administracija leidžia jam pateikti nuomonę, jeigu, pirma, minėtas sprendimas pagrįstas duomenimis, susijusiais su suinteresuotuoju asmeniu susijusiomis faktinėmis aplinkybėmis ir interesais, antra, pats suinteresuotasis asmuo šių duomenų nepateikė.

9 2000 m. Įstatymo dėl užsieniečių (*Vreemdelingenwet 2000*, toliau – *Vw 2000*) 59 straipsnio 1 dalies pirmajame sakinyje ir a punkte numatyta, kad *Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* gali sulaikyti nelegaliai šalyje esantį užsienietį, siekdamas, kad jis būtų palydėtas iki sienos, jeigu to reikalauja viešoji tvarka arba nacionalinis saugumas.

10 Pagal *Vw 2000* 59 straipsnio 5 dalį šio straipsnio 1 dalyje numatytas sulaikymas negali būti ilgesnis kaip šeši mėnesiai.

11 Pagal šio 59 straipsnio 6 dalį minėtoje 5 dalyje numatytas laikotarpis gali būti pratęstas papildomam dvylikos mėnesių laikotarpiui, jeigu nepaisant visų pagrįstų pastangų tikėtina, kad palydėjimas iki sienos užtruks ilgiau, nes užsienietis nebendradarbiauja arba dar trūksta šiai procedūrai reikalingų dokumentų iš trečiųjų šalių.

12 *Vw 2000* 94 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad *Rechtbank* pripažįsta, jog ieškinys dėl sulaikymo priemonės yra pagrįstas, jeigu padaro išvadą, kad šios priemonės taikymas prieštarauja *Vw 2000* arba palyginus visus nagrinėjamus interesus ji neatrodo esanti tinkamai pagrįsta. Tokiu atveju *Rechtbank* nurodo panaikinti šią priemonę.

13 Pagal *Vw 2000* 106 straipsnio 1 dalį *Rechtbank* gali skirti užsieniečiui kompensaciją iš valstybės biudžeto, jeigu nurodo panaikinti laisvės apribojimo priemonę arba jeigu laisvės apribojimas jau panaikintas iki prašymo panaikinti šią priemonę nagrinėjimo.

14 Šio straipsnio 2 dalyje numatyta, kad to paties straipsnio 1 dalis taikoma *mutatis mutandis*, jeigu *Raad van State* Administracinio teismingumo skyrius nurodo panaikinti laisvės apribojimo priemonę.

15 2000 m. Nutarimo dėl užsieniečių (*Vreemdelingenbesluit 2000*) 5.1a straipsnio 1 dalyje numatyta, kad užsienietis, nelegaliai esantis šalyje, gali būti sulaikytas viešosios tvarkos arba nacionalinio saugumo sumetimais, jei:

„a) esama pavojaus, kad užsienietis pasislėps,

arba

b) užsienietis vengia pasirengimo grąžinimui ar išsiuntimo proceso arba tam trukdo“.

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

16 2012 m. spalio 24 d. ir lapkričio 11 d. Nyderlandų valdžios institucijos, vykdydamos išsiuntimo procedūrą, sulaikė G. ir R. Sprendimais, priimtais 2013 m. balandžio 19 d. dėl G. ir 2013 m. balandžio 29 d. dėl R., jų sulaikymas buvo pratęstas ne ilgesniam kaip dvylikos mėnesių laikotarpiui motyvuojant, be kita ko, tuo, kad vykdant išsiuntimo procedūrą suinteresuotieji asmenys nepakankamai bendradarbiauja.

17 G. ir R. pareiškė atskirus ieškinius dėl jiems skirtų sprendimų dėl pratęsimo. 2013 m. gegužės 22 d. ir 24 d. sprendimais pirmosios instancijos teismas *Rechtbank Den Haag* konstatavo teisės į gynybą pažeidimą, tačiau atmetė šiuos ieškinius ir teigė, jog šis pažeidimas nelemia sprendimų dėl pratęsimo panaikinimo. G. ir R. dėl šių sprendimų pateikė *Raad van State* apeliacinį skundą.

18 Šio teismo nuomone, pagrindinių bylų faktinės aplinkybės patenka į Direktyvos 2008/115 taikymo sritį. Taip pat neginčijama, kad buvo pažeista teisė į gynybą, nes prieš priimant pagrindinėse bylose nagrinėjamus sprendimus dėl pratęsimo suinteresuotieji asmenys nebuvo tinkamai išklausyti, kaip reikalaujama pagal nacionalinį įstatymą.

19 Jis paaiškina, kad pagal nacionalinę teisę teismai nustato tokio pažeidimo teisines pasekmes atsižvelgdami į interesus, dėl kurių pratęsiamas sulaikymas, todėl jie neprivalo naikinti sprendimą dėl pratęsimo, priimtą prieš tai neišklausius suinteresuotojo asmens, jei pirmenybė teikiama interesui palikti jį sulaikytą.

20 Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia dėl tokios teismo praktikos atitikties Sąjungos teisei. Jis taip pat paaiškina, kad pagal Nyderlandų teisę, kai nacionalinis teismas daro išvadą, jog sprendimą dėl pratęsimo reikia panaikinti, kompetentingos valdžios institucijos neturi galimybės priimti naujo sprendimo ir suinteresuotasis asmuo turi būti nedelsiant paleistas.

21 Būtent tokiomis aplinkybėmis *Raad van State* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar dėl bendrojo teisės į gynybą paisymo principo, įtvirtinto taip pat [Chartijos] 41 straipsnio 2 dalyje, pažeidimo, kurį padarė nacionalinė administracija, priimdama sprendimą dėl pratęsimo, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2008/115 <...> 15 straipsnio 6 dalį, turi būti besąlygiškai ir visais atvejais panaikinamas sulaikymas?

2. Ar remiantis šiuo bendruoju teisės į gynybą paisymo principu leidžiama lyginti interesus atsižvelgiant ne tik į šio principo pažeidimo sunkumą ir į juo padarytą žalą užsieniečio interesams, bet ir į valstybės narės interesus, dėl kurių pratęstas sulaikymas?“

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą

Dėl prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros

22 *Raad van State*, remdamasis SESV 267 straipsnio paskutinės pastraipos ir Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnio nuostatomis, prašo, kad šiam prašymui priimti prejudicinį sprendimą būtų taikoma sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra.

23 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrindė šį prašymą tuo, kad bylose, kuriose jis turi priimti sprendimą, nurodyti trečiųjų šalių piliečiai dar yra sulaikyti ir jų situacija patenka į SESV V antraštinės dalies, susijusios su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, nuostatų taikymo sritį. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, sulaikymas turėtų būti nedelsiant panaikinamas. Jeigu

į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, iš tiesų būtų galima palyginti interesus ir *Raad van State* turėtų tai atlikti ir kruopščiai išnagrinėti, ar palyginus interesus sulaikymas turėtų būti panaikinamas, ar ne.

24 Šiuo klausimu reikia pažymėti, pirma, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su Direktyvos 2008/115, kuri patenka į Sutarties trečiosios dalies V antraštinės dalies taikymo sritį, aiškinimu. Taigi jis gali būti nagrinėjamas pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23a straipsnyje ir Procedūros reglamento 107 straipsnyje numatytą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą.

25 Antra, reikia konstatuoti, kad, kaip tai pabrėžia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šiuo metu iš ieškovų pagrindinėje byloje atimta laisvė ir kad pagrindinių bylų baigtis gali lemti situaciją, kai toks laisvės atėmimas bus nedelsiant nutrauktas.

26 Atsižvelgusi į tai, kas išdėstyta, 2013 m. liepos 11 d. Teisingumo Teismo antroji kolegija, remdamasi teisėjo pranešėjo pranešimu, susipažinusi su generalinio advokato nuomone, nusprendė patenkinti prašymą nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą.

Dėl prejudicinių klausimų

27 Savo prejudiciniais klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Sąjungos teisę, konkrečiai Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 2 ir 6 dalis, reikia aiškinti taip: jeigu per administracinę procedūrą pažeidžiant teisę būti išklausytam priimamas sprendimas pratęsti sulaikymo priemonę, šis sulaikymas turi būti nedelsiant panaikinamas, arba ar nacionalinis teismas, įgaliotas vertinti šio sprendimo dėl pratęsimo teisėtumą, gali tokią priemonę palikti, jei mano, kad palyginus esamus interesus ji atrodo esanti pagrįsta.

28 Reikia konstatuoti, kad, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, įrodyta, jog jam pateiktų nagrinėti bylų aplinkybėmis sprendimai dėl sulaikymo pratęsimo priimti pažeidžiant teisę būti išklausytam. Todėl šioje prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūroje Teisingumo Teismas neturi pateikti nuomonės dėl sąlygų, kurioms esant nepaisoma Sąjungos teisėje numatytos pareigos garantuoti teisę būti išklausytam, o tik turi prašymą prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nurodyti, kokių pasekmių pagal Sąjungos teisę kyla dėl tokio nepaisymo.

29 Šiuo klausimu svarbu pažymėti, kad Direktyvos 2008/115 III skyriuje „Procesinės apsaugos priemonės“ nustatyti sprendimams dėl išsiuntimo taikomi formos reikalavimai, t. y. konkrečiai kalbant, jie turi būti priimami raštu ir motyvuoti, o valstybės narės įpareigotos numatyti veiksmingas teisių gynimo dėl šių sprendimų priemones. Šios direktyvos IV skyriaus „Sulaikymas siekiant išsiųsti“ 15 straipsnio 2 dalyje, be kita ko, numatyta, kad įsakymą, kuris parengiamas raštu pateikiant faktines ir teisines sprendimo dėl sulaikymo priėmimo priežastis, priima administracinės ar teisminės institucijos, ir patikslinamos šio sprendimo teisminės kontrolės sąlygos, jei įsakymą dėl jo priima administracinė institucija. Be to, Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 2 dalies paskutinėje pastraipoje numatyta, kad atitinkamas trečiosios šalies pilietis nedelsiant paleidžiamas į laisvę, jei sulaikymas yra neteisėtas.

30 Taip pat reikia pažymėti, kad nors tos pačios direktyvos 15 straipsnio 6 dalyje numatyta, jog laikydamosi nacionalinės teisės valstybės narės gali pratęsti sulaikymo siekiant išsiųsti laikotarpį ribotam laikotarpiui, neviršijančiam dar dvylikos mėnesių, kai yra įvykdytos tam tikros materialinės sąlygos, šioje nuostatoje nėra numatyta jokių procedūrinių taisyklių.

31 Todėl darytina išvada, kad nors Direktyvos 2008/115 autoriai taip siekė detaliai apibrėžti atitinkamiems trečiųjų šalių piliečiams suteikiamas garantijas, susijusias tiek su sprendimu išsiųsti, tiek su sprendimu dėl jų sulaikymo, jie vis dėlto nepatikslino, ar turėjo būti užtikrintas ir kokiomis sąlygomis šių piliečių teisės būti išklausytiems laikymasis, ir nenurodė pasekmių, kurių turėtų kilti pažeidus šią teisę, išskyrus bendrojo pobūdžio reikalavimą paleisti į laisvę, jei paaiškėtų, jog sulaikymas buvo neteisėtas.

32 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką teisė į gynybą, apimanti teisę būti išklausytam ir teisę susipažinti su bylos medžiaga, yra viena pagrindinių teisių, kuri yra sudėtinė Sąjungos teisinės sistemos dalis ir kuri įtvirtinta Chartijoje (šiuo klausimu žr. 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Komisija ir kt. prieš Kadi,* C-584/10 P, C-593/10 P ir C-595/10 P, 98 ir 99 punktus ir juose nurodytą teismo praktiką). Taip pat neginčijama tai, kad šių teisių reikia laikytis net jei toks formalumas taikomuose teisės aktuose nėra aiškiai numatytas (šiuo klausimu žr. 2012 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *M.,* C-277/11, 86 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

33 Tačiau Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pagrindinės teisės, kaip antai teisės į gynybą laikymasis, nėra absoliučios, joms gali būti taikomi apribojimai su sąlyga, kad jie iš tikrųjų atitinka bendrojo intereso tikslus, kurių siekiama nagrinėjama priemone, ir, atsižvelgiant į siekiamą tikslą, nėra neproporcingas ir netoleruotinas kišimasis, pažeidžiantis pačią taip užtikrinamų teisių esmę (2006 m. birželio 15 d. Sprendimo *Dokter ir kt.,* C-28/05, Rink. p. I-5431, 75 punktas).

34 Be to, teisės į gynybą pažeidimo buvimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno nagrinėjamo atvejo aplinkybes (šiuo klausimu žr. 2011 m. spalio 25 d. Sprendimo *Solvay prieš Komisiją*, C-110/10 P, Rink. p I-10439, 63 punktą), visų pirma į nagrinėjamo akto pobūdį, jo priėmimo aplinkybes ir atitinkamą sritį reglamentuojančias teisės normas (minėto Sprendimo *Komisija ir kt. prieš Kadi* 102 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

35 Pareiga paisyti sprendimų adresatų, kurių interesams šie sprendimai turi didelę įtaką, teisės į gynybą iš principo nustatoma valstybių narių administracinėms institucijoms, kai jos imasi priemonių, patenkančių į Sąjungos teisės taikymo sritį. Jei kaip ir nagrinėjamu atveju Sąjungos teisėje nėra nustatytos nei sąlygos, kuriomis turi būti paisoma nelegaliai šalyje esančių trečiųjų šalių piliečių teisės į gynybą, nei šios teisės nepaisymo pasekmės, šios sąlygos ir pasekmės nustatomos nacionalinėje teisėje atsižvelgiant į tai, kiek patvirtintos atitinkamos priemonės yra tapačios priemonėms, taikomoms privatiems asmenims panašiose nacionalinės teisės reguliuojamose situacijose (lygiavertiškumo principas), ir kiek dėl jų naudojimasis Sąjungos teisėje nustatytomis teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 2008 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *Sopropé,* C-349/07, Rink. p. I-10369, 38 punktą ir 2011 m. gegužės 19 d. Sprendimo *Iaia ir kt.,* C-452/09, Rink. p. I-4043, 16 punktą).

36 Vis dėlto, nors valstybės narės gali leisti šiems piliečiams pasinaudoti savo teise į gynybą tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir nustatytos vidaus situacijoms reguliuoti, šios sąlygos turi atitikti Sąjungos teisę ir, be kita ko, neleisti abejoti Direktyvos 2008/115 veiksmingumu.

37 Taigi būtent atsižvelgdamos į visą teismo praktiką, susijusią su teisės į gynybą ir Direktyva 2008/115 nustatytos sistemos paisymu, valstybės narės, naudodamosi procesine autonomija, turi nustatyti, pirma, sąlygas, kuriomis turi būti paisoma trečiųjų šalių piliečių, kurių padėtis nėra teisėta, teisės būti išklausytiems ir, antra, pasekmes dėl šios teisės pažeidimo.

38 Dėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimų reikia pažymėti, kad pagal Sąjungos teisę teisės į gynybą, visų pirma teisės būti išklausytam, pažeidimas lemia pasibaigus aptariamai administracinei procedūrai priimto sprendimo panaikinimą, tik jei nesant šio pažeidimo procedūroje būtų pasiektas kitas rezultatas (šiuo klausimu, be kita ko, žr. 1990 m. vasario 14 d. Sprendimo *Prancūzija prieš Komisiją*, C-301/87, Rink. p. I-307, 31 punktą; 2000 m. spalio 5 d.

Sprendimo *Vokietija prieš Komisiją*, C-288/96, Rink. p. I-8237, 101 punktą; 2009 m. spalio 1 d. Sprendimo *Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware prieš Tarybą*, C-141/08 P, Rink. p. I-9147, 94 punktą ir 2012 m. rugsėjo 6 d. Sprendimo *Storck prieš VRDT*, C-96/11 P, 80 punktą).

39 Darytina išvada, kad ne bet kokia klaida įgyvendinant teisę į gynybą per administracinę trečiosios šalies piliečio sulaikymo siekiant jį išsiųsti pratęsimo procedūrą yra šios teisės pažeidimas. Be to, ne bet koks, *inter alia*, teisės būti išklausytam nepaisymas visada lemia, kad priimtas sprendimas yra neteisėtas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 2 dalies paskutinę pastraipą, ir automatiškai reiškia, kad atitinkamas pilietis turi būti paleistas.

40 Kad toks neteisėtumas būtų konstatuotas, nacionalinis teismas, manantis, jog nagrinėjamu atveju buvo padaryta teisei į gynybą įtakos turėjusi klaida, privalo patikrinti, ar atsižvelgiant į konkrečias bylos faktines ir teisines aplinkybes aptariama administracinė procedūra būtų galėjusi pasibaigti kitaip dėl to, kad atitinkami trečiųjų šalių piliečiai būtų galėję pateikti įrodymų, dėl kurių būtų nutrauktas jų sulaikymas.

41 Jeigu nebūtų pripažinta tokia nacionalinio teismo diskrecija ir būtų nustatyta, kad bet koks teisės būti išklausytam pažeidimas automatiškai lemia sprendimo dėl sulaikymo pratęsimo ir paties sulaikymo panaikinimą, nors iš tikrųjų toks pažeidimas galėtų neturėti įtakos šiam sprendimui dėl pratęsimo, o sulaikymas galėtų būti atitinkantis Direktyvos 2008/115 15 straipsnyje nustatytus reikalavimus, galėtų kilti grėsmė šios direktyvos veiksmingumui.

42 Reikia priminti, kad, viena vertus, iš minėtos direktyvos 2 konstatuojamosios dalies matyti, kad siekiama suformuoti efektyvią išsiuntimo ir repatriacijos politiką, pagrįstą bendrais standartais, siekiant, kad su grąžintinais asmenimis būtų elgiamasi žmoniškai ir kad būtų gerbiamos jų pagrindinės teisės ir orumas. Be to, pagal tos pačios direktyvos 13 konstatuojamąją dalį priverstinių priemonių taikymas turi aiškiai priklausyti ne tik nuo proporcingumo principo, bet ir nuo veiksmingumo principo laikymosi, atsižvelgiant į priemones, kurių imamasi, ir siekiamus tikslus.

43 Kita vertus, valstybės narės turi teikti pirmenybę nelegaliai šalyje esančio trečiosios šalies piliečio išsiuntimo procedūrai, kaip numatyta pagal Direktyvoje 2008/115 įtvirtintą sistemą (šiuo klausimu žr. 2011 m. gruodžio 6 d. Sprendimo *Achughbabian*, C-329/11, Rink. p. I-12695, 38 punktą).

44 Nacionalinis teismas, atlikdamas tariamo teisės būti išklausytam pažeidimo per administracinę sprendimo dėl sulaikymo pratęsimo, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 6 dalį, procedūros kontrolę, turi, atsižvelgdamas į kiekvieno konkretaus atvejo faktines ir teisines aplinkybes, patikrinti, ar dėl procedūros pažeidimų asmenys, kurie jais remiasi, iš tikrųjų prarado galimybę geriau apginti savo teises, t. y. kad ši administracinė procedūra būtų galėjusi pasibaigti kitaip.

45 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pateiktus prejudicinius klausimus reikia atsakyti taip: Sąjungos teisė, konkrečiai Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 2 ir 6 dalys, turi būti aiškinama taip, jog tais atvejais, kai sprendimas pratęsti sulaikymo priemonę buvo priimtas per administracinę procedūrą pažeidžiant teisę būti išklausytam, nacionalinis teismas, įgaliotas įvertinti šio sprendimo teisėtumą, gali panaikinti sulaikymo priemonę tik jeigu atsižvelgęs į visas kiekvieno konkretaus atvejo faktines ir teisines aplinkybes nusprendžia, kad dėl šio pažeidimo asmuo, kuris juo remiasi, iš tikrųjų prarado galimybę geriau apginti savo teises, t. y. kad ši administracinė procedūra būtų galėjusi pasibaigti kitaip.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

46 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

Sąjungos teisė, konkrečiai 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse 15 straipsnio 2 ir 6 dalys, turi būti aiškinama taip, kad tais atvejais, kai sprendimas pratęsti sulaikymo priemonę buvo priimtas per administracinę procedūrą pažeidžiant teisę būti išklausytam, nacionalinis teismas, įgaliotas įvertinti šio sprendimo teisėtumą, gali panaikinti sulaikymo priemonę tik jeigu atsižvelgęs į visas kiekvieno konkretaus atvejo faktines ir teisines aplinkybes nusprendžia, kad dėl šio pažeidimo asmuo, kuris juo remiasi, iš tikrųjų prarado galimybę geriau apginti savo teises, t. y. kad ši administracinė procedūra būtų galėjusi pasibaigti kitaip.

Parašai.